

Список використаних джерел

1. Гаранян Н. Г. Перфекционизм и враждебность как личностные факторы депрессивных и тревожных расстройств: Автореф. дис. ... на получение наук. степени докт. психол. наук : спец. 19.00.04 "Медицинская психология" / Н. Г. Гаранян. – Москва, 2010. – 42 с.
2. Золотарева А. А. Диагностика индивидуальных различий перфекционизма личности : Автореф. дис. ... на получение наук. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.01 "Общая психология, психология личности, история психологии" / А. А. Золотарева. – Москва, 2012. – 25 с.
3. Кашина О. П. Проблема перфекционизма и нарциссизма в современном обществе / О. П. Кашина // Вестник Нижегородского университета Н. И. Лобачевского. Серия "Социальные науки". – 2010. – № 2(18). – С. 41–46.
4. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб. : Евразия, 1999. – 478 с.
5. Фридман М. Роль філософії у гуманістичній психології / М. Фридман // Гуманістична психологія: Антологія в 3-х томах. Т. 2. – К. : Пульсари, 2005. – С. 89–99.
6. Холмогорова А. Б. Нарциссизм, перфекционизм и депрессия / А. Б. Холмогорова, Н. Г. Гаранян // Московский психотерапевтический журнал. – 2004. – № 4. – С. 18–35.
7. Hamachek D. Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism / D. Hamachek // Psychology. – 1978. – V. 15. – P. 27–33.
8. Parker W. D. Perfectionism and the gifted / W. D. Parker // Roepel Review. – 1985. – V. 17. – № 3. – P. 173–176.
9. Slaney R. A programmatic approach to measuring perfectionism: the almost perfect scales / R. Slaney, K. Rice, J. Ashby // Perfectionism : Theory, research and treatment. – Washington : Amer. Psychol. Assoc., 2002. – P. 63–89.
10. Slaney R. Perfectionism: Its measurement and career relevance / R. Slaney, J. Ashby, J. Trippi // Journal of Career Assessment. – 1995. – V. 3. – № 2. – P. 279–297.
11. Garanyan N. G. Perfectionism and hostility as personality factors of depressive and anxiety disorders : Abstract of doctoral thesis in Psychology. Speciality 19.00.04 "Medical Psychology" / N. G. Garanyan. – Moscow, 2010. – 42 p.
12. Zolotarev A. A. finding individual differences of personality makeovers: Abstract of Ph.D. thesis in Psychology. Speciality 19.00.01 "General psychology, personality psychology, history of psychology" / A. A. Zolotarev. – Moscow, 2012. – 25 p.
13. Kashin O. P. Problem of perfectionism and narcissism in modern society / O. P. Kashin // Bulletin of Lobachevsky University of Nizhny Novgorod. A series "Social Sciences." – 2010. – № 2(18). – P. 41–46.
14. Maslow A. Motivation and Personality / A. Maslow. – St. Petersburg : Eurasia, 1999. – 478 p.
15. Friedman M. The role of philosophy in humanistic psychology / M. Friedman // Humanistic Psychology: Anthology in 3 vols. – Vol. 2. – K. : Pulsars, 2005. – P. 89–99.
16. Kholmogorova A. B. Narcissism, perfectionism and depression / A. B. Kholmogorova, N. G. Garanyan // Moscow psychotherapeutic magazine. – 2004. – № 4. – P. 18–35.
17. Hamachek D. Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism / D. Hamachek // Psychology. – 1978. – V. 15. – P. 27–33.
18. Parker W. D. Perfectionism and the gifted / W. D. Parker // Roepel Review. – 1985. – V. 17. – № 3. – P. 173–176.
19. Slaney R. A programmatic approach to measuring perfectionism: the almost perfect scales / R. Slaney, K. Rice, J. Ashby // Perfectionism : Theory, research and treatment. – Washington : Amer. Psychol. Assoc., 2002. – P. 63–89.
20. Slaney R. Perfectionism: Its measurement and career relevance / R. Slaney, J. Ashby, J. Trippi // Journal of Career Assessment. – 1995. – V. 3. – № 2. – P. 279–297.

Надійшла до редколегії 10.12.13

Т. Завада, асист.

Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого, Львов

ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОСВЯЗИ ПЕРФЕКЦИОНИЗМА И САМОАКТУАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

В статье исследуется проблема стремление личности к совершенству с позиции самоактуализации и перфекционизма. Поднят вопрос целесообразности выделения категории "нормальный" перфекционизм, критерии которого практически идентичны критериям "самоактуализированных" людей по А. Маслоу. Также представлены результаты эмпирического исследования, в котором обнаружена обратная пропорциональная связь между патологическим перфекционизмом и самоактуализацией личности.

Ключевые слова: перфекционизм, "патологический" перфекционизм, "нормальный" перфекционизм, самоактуализация, самореализация.

T. Zavada, assistant

Daniel Galician National Medical University of Lviv, Lviv

FEATURES AND INTERCONNECTION BETWEEN MAKEOVERS AND SELF-ACTUALIZATION

In this article problem of aspiration of person for thoroughness from position of self-actualization and perfectionism is investigated. It is discussed a possibility of severance of category "normal perfectionism", requirements of which are just the same as criteria of "self-actualized" persons according to A. Maslow. Also are presented the results of empirical research, which proves an existing of inversely proportional connection between perfectionism and self-actualization of individuality.

Key words: perfectionism, neurotic perfectionism, normal perfectionism, Self-actualization, Self-realization.

УДК 316.614

М. Козирева, студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В даній статті розглядаються особливості соціалізації як такої, проблеми та особливості її проходження обдарованими дітьми. Нами було виділено та розглянуто основні проблеми соціалізації обдарованих дітей та проведено аналіз даних аспектів з метою розробки подальшого напрямку дослідження даної проблематики.

Ключові слова: особистість, соціалізація, обдарованість, комунікація, розвиток, суспільство, референта соціальна група, індивідуальний стиль діяльності.

Обдаровані діти – діти, які виявляють загальну або спеціальну обдарованість (до музики, малювання, математики тощо) [1]. Обдарованість діагностують за темпом розумового розвитку. Раніше інших можна виявити художню обдарованість дітей, в області науки швидше всього проявляється обдарованість до математики. Нерідкі випадки розбіжності між загальним розумовим розвитком дитини і вираженістю більш спеціальних здібностей. Становлення індивідуально-психологічних особливостей залежить від вроджених задатків, навколишнього середовища та від характеру діяльності [2, 3].

Особливості психічного розвитку яскраво проявляються в обдарованості, успішності. Отже, одна дитина

відразу запам'ятовує довгий вірш, інша – легко складає в розумі п'ятизначні числа, третя – висловлює думки, гідні філософа. Батьки і вчителі досить часто спостерігають прояви ранніх і яскравих здібностей, швидкий темп засвоєння знань, невичерпного в заняттях улюбленою справою [4].

Дитяча і шкільна обдарованість неодноразово ставала предметом дискусій науковців та вчителів. На одному з таких обговорень А. В. Петровський відзначав, що обдарованість дітей була завжди, але на тлі науково-технічних досягнень, інтелектуального, художнього та фізичного розвитку блиск "вундеркіндів" як би потьмянів, але яскраві прояви дитячої обдарованості як і

раніше існують. А. В. Петровський підкреслював, що, як правило, такі діти легко переносять прискорений, бурхливий розвиток своїх здібностей, і, пояснюється це тим, що на вирішення завдань, що стоять перед ними вони витрачають менше сил. І ще не можна забувати про позитивні емоції від успіху, які прекрасно компенсують енергетичні витрати. Слід відзначити, що підтримуючи прояви яскравих здібностей, не можна випускати з уваги формування особистості.

Отже, можна виділити такі особливості обдарованих дітей:

1. Зібраність, гарно розвинена увага, постійна готовність до напруженої роботи.

2. Потреба виконувати великий обсяг роботи без відпочинку.

3. Особливості мислення: швидкість розумових процесів, високий рівень аналітико-синтетичної діяльності, висока продуктивність розумової роботи.

4. Диференційоване коло пізнавальних інтересів.

У сукупності всі ці особливості утворюють структуру розумової обдарованості, яка безумовно впливає на процес соціалізації такої дитини. Якщо ж говорити про специфічні розходження в обдарованості, то вони виявляються, головним чином, в спрямованості інтересів, які можуть бути дуже різноплановими.

Обдаровані діти випереджають інших у кількості та силі сприйняття навколишніх подій і явищ: вони здатні більше "вловити" та сприймати в оточуючій дійсності [5, 7]. Вони більше бачать, чують і відчувають, ніж інші в тих же умовах. Вони можуть стежити одночасно за кількома подіями. З поля їхнього сприйняття не випадають інтонації, жести, пози і моделі поведінки оточуючих. Обдаровану дитину нерідко порівнюють з губкою, що вбирає найрізноманітнішу інформацію і відчуття [6]. Але така здатність до сприйняття йде пліч-о-пліч з уразливістю, що пояснюється підвищеною чутливістю.

Детермінанти, що зумовлюють проблематичність соціалізації обдарованих осіб:

- **Перфекціонізм** – прагнення робити все найкращим чином, що не рідко стає причиною невдоволення собою, яка впливає на самооцінку, та, як наслідок, погіршує стосунки з оточуючими. Нерідко обдаровані є надто вимогливими до свого оточення.

- **Самостійність**. Як позитивна якість вона передбачає незалежність в судженнях, здатність формувати власну точку зору в будь-якій ситуації.

- **Соціальна автономність**. Саме з цим феноменом часто пов'язують неприйняття традиційної системи освіти. Нерідко, такі діти бажають не підкорюватись правилам, що ускладнює встановлення тісних взаємин та формування соціально сприйнятливої поведінки.

- **Егоцентризм**. Обдарованим людям (особливо у підлітковому віці) складно зрозуміти, що інші принципово відрізняються від них у думках бажаннях та діях. Чим більше знань про щось має така дитина, чи вже доросла людина, тим більше шансів поводитись егоцентрично вона має. Особливо ускладнює процес соціалізації в даному контексті саме моральний егоцентризм – складність у виявленні моральної першооснови вчинків інших людей. Проте, саме обдарованим дітям простіше прийняти моральну сферу суспільства та усвідомити її особливості, ніж їх одноліткам.

Як ми бачимо, якщо говорити про обдарованість особистості, то позитивні якості психіки таких людей, одночасно можуть стати завадами на шляху соціалізації.

Безпосередньо ускладнюють процес соціалізації обдарованих осіб у шкільному та підлітковому віці такі чинники:

- Труднощі спілкування з однолітками і дорослими. Реакції на зовнішні подразники, як правило, теж не

вкладаються в стандарти, до яких звикло суспільство у взаємодії з такими дітьми. Однокласників може дратувати їхня постійна готовність правильно відповісти на будь-яке питання вчителя. А дорослих – їхні знання в різних (або в одній якій-небудь) галузях. Дорослі часто розглядають наявність таких знань як замах на їх дорослий авторитет.

- Труднощі управління модифікаціями своєї поведінки. Обдаровані діти не люблять монотонної і нудної роботи. Їх девіз – творчий "вибух". Як правило, такі діти втрачають інтерес до діяльності до її закінчення. Їх навіть не цікавить результат.

- Труднощі розвитку емоційної сфери. Розумовий розвиток обдарованих дітей випереджає їх фізичний та емоційний розвиток [8].

Слід відзначити, що одним із важливих чинників покращення та полегшення проходження соціалізації в обдарованих осіб має саме оточення: його дбайливе та чуйне ставлення.

Зокрема, батьки повинні з великою часткою терпіння і спокою сприймати емоційні перепади обдарованої дитини [9, 10]. Таким дітям потрібно допомогти розібратися в тому, що не всі зауваження та коментарі належать безпосередньо до них, і що люди говорять і діють іноді не так, як вони вважають за потрібне, але без наміру завдати шкоди саме їм.

Однією з найнагальніших проблем обдарованих особистостей саме в шкільному віці є проблема адекватного включення в колектив однолітків і соціалізація, сприйняття програм навчання.

Цілеспрямований та інтенсивний розвиток певних здібностей, починаючи з раннього віку, часто спрямовується не у вірне русло та носить деформований характер за рахунок відсутності урахування специфіки формування вищих психічних функцій у таких особистостях і, як наслідок, може не відповідати індивідуальним та актуальним потребам дитини. Високі досягнення ставлять дитину в розряд обдарованих, в той час як відповідна структура обдарованості не сформована, в силу чого порушення в онтогенезі зростають. Цей факт стає основою як особистісних, так і навчальних проблем дитини надалі.

Сподівання оточення та референтної соціальної групи на високі результати від дитини, яка має розвинену здатність до навчання, часто призводить до штучної провокації раннього розвитку певних новоутворень психіки. Слід зауважити, що інколи особливості ставлення до дитини в сім'ї можуть бути причиною, що породжує дійсно серйозні проблеми в обдарованих дітей.

Наявність в сім'ї обдарованої дитини, як правило, ламає виховні стереотипи, прийняті в культурі і вимагає більш пильної уваги до потреб дитини, які інколи залишають непоміченими вже в дорослому віці.

Інша ситуація, коли дитина емоційно включена у творчу, захоплену якоюсь діяльністю сімейну середу. У цьому випадку більш імовірним є позитивний прогноз розвитку обдарованості та відсутність негативного самосприйняття свого таланту такою дитиною.

Інколи феномен обдарованості в процесі соціалізації носить характер спонтанного розвитку, в даному випадку мова йде про феномен "особливо" обдарованих. Саме цю категорію обдарованих особистостей часто характеризує дисгармонійність розвитку. В основі дисгармонійного шляху розвитку може лежати генетичний ресурс іншого типу, інший віковий тип розвитку, що часто характеризується прискореним темпом формування новоутворень, можливе порушення інтегративних процесів, що ставить під питання наявність обдарованості, як такої. В психічному відношенні їх майже завжди характери-

зує складний набір різного роду психологічних, психосоціальних і навіть психопатологічних проблем, в силу чого вони зараховуються до "групи ризику".

Таким чином, феномен обдарованості саме в контексті соціальної включеності таких індивідів вимагає подальшої розробки та диференціації напрямків вивчення даної проблематики. Окреслюючи подальші напрямки дослідження даної теми можна виділити такі принципи науково-дослідницької роботи:

1. Цілісність вивчення проблематики обдарованості в контексті соціалізації;

2. Комплексність розгляду здібностей таких особистостей;

3. Гуманність підходу до соціально негативних чинників поведінки обдарованих людей;

4. Необхідність більш детального вивчення нейрофізіологічного субстрату обдарованості;

5. Більш диференційоване та чітке розуміння принципів формування гармонійного суспільства;

Таким чином, суб'єктність – одна із ключових характеристик обдарованої особистості, соціально обдарований індивід повинен бути соціально орієнтованим і мати добре розвинену здатність соціального проектування і управління в різних ситуаціях взаємодії не лише із своєю референтною групою, а і з соціумом в цілому. Важливим в даному контексті є формування соціального інтересу в обдарованої особистості та вироблення стратегії взаємодії в конкретній ситуації. Перш за все, необхідне подальше вивчення методів формування відповідальної поведінки оточення до такого типу індивідів.

Необхідно формувати в обдарованих особистостях здібності соціономічного характеру. Перш за все, це здатності до соціальної перцепції і експресії, просоціальної поведінки, високий рівень розвитку соціального інтелекту і контролю.

В контексті даної проблематики перспективи дослідження полягають не лише у розвитку інструментарію для вивчення психічних особливостей обдарованих дітей, але і у поглибленні вивчення явищ суто соціального характеру: сутності і типу взаємодії обдарованих дітей із своїм соціальним оточенням, структура цього оточення та саме індивідуальний вклад кожного учасника даного процесу формування здорового суспільства.

Соціалізація – процес тривалий і дуже складний. З одного боку, будь-яке суспільство, яке на кожному етапі свого розвитку виробляє певну систему соціальних норм, повинно мати зацікавленість в тому, щоб кожна дитина, прийнявши і засвоївши їх, змогла жити в цьому

суспільстві, стати його повноправним членом. Суспільство, в тій чи іншій формі, завжди надає цілеспрямований вплив на особистість, здійснюваний через виховання і освіту. З іншого боку, на її формування великий вплив мають і різноманітні стихійні, спонтанні процеси, що відбуваються в навколишньому житті. Тому сумарний результат таких цілеспрямованих і стихійних впливів не завжди передбачуваний і не завжди відповідає інтересам суспільства.

Одним із найважливіших аспектів розгляду обдарованості в контексті соціалізації є саме необхідність розвитку гармонійності внесків кожного із інститутів соціалізації у правильність спрямованості обдарованості особистості.

Список використаних джерел

1. Богоявленская Д. Б. Рабочая концепция одаренности / Д. Б. Богоявленская, А. В. Брушлинский, Бабаева и др. / Под ред. В. Д. Шадрикова. – М., 1998.
2. Одаренные дети / Под ред. Г. В. Бурменской и В. М. Слущкого. – М.: Прогресс, 1991. – 376 с.
3. Клименко В. В. Психологические тесты таланта / В. В. Клименко. – Харьков, 1996.
4. Краткий тест творческого мышления. Фигурная форма: Пособие для школьных психологов. – М., 1995.
5. Петровский А. В. Способности / А. В. Петровский // Введение в психологию. – М., 1995.
6. Петровский А. В. Способности и труд / А. В. Петровский. – М., 1966.
7. Попова Л. В. Биографический метод в изучении подростков с разными видами одаренности / Л. В. Попова. – М., 1993.
8. Психология одаренности детей и подростков / Под ред. Н. С. Лейтеса. – М., 1996.
9. Степанов С. С. Психологический словарь для родителей / С. С. Степанов. – М., 1996.
10. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий / Б. М. Теплов. – М., 1961.
1. Bogoyavlenskaya D. B. Working concept of giftedness / D. B. Bogoyavlenskaya, A. Brushlinskiy, Babaeva et al. / Ed. by V. D. Shadrikova. – M., 1998.
2. Gifted children / ed. by G. V. Burmenskaya and V. M. Slutsky. – Moscow: Progress, 1991. – 376 p.
3. Klimenko V. V. Psychological tests of talent / V. V. Klimenko. – Kharkiv, 1996.
4. Short test of creative thinking. Figural shape: A Handbook for School Psychologists. – M., 1995.
5. Petrovskiy A. Abilities / A. V. Petrovskiy // Introduction to Psychology. – M., 1995.
6. Petrovskiy A. Abilities and labor / A. V. Petrovskiy. – M., 1966.
7. Popova L. V. Biographical method in the study of adolescents with different types of giftedness / L. V. Popova. – M., 1993.
8. Psychology of gifted children and adolescents / Ed. by N. S. Leites. – M., 1996.
9. Stepanov S. Psychological dictionary for parents / S. S. Stepanov. – M., 1996.
10. Teplov B. M. Problems of individual differences / B. M. Teplov. – M., 1961.

Надійшла до редколегії 06.03.14

М. Козырева, студ.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

СОЦИАЛИЗАЦИЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

В данной статье рассматриваются особенности социализации как таковой, проблемы и особенности ее прохождения одаренными детьми. Нами были выделены и рассмотрены основные проблемы социализации одаренных детей и проведен анализ данных аспектов с целью разработки дальнейшего направления исследования данной проблематики.

Ключевые слова: личность, социализация, одаренность, коммуникация, развитие, общество, референтная социальная группа, индивидуальный стиль деятельности.

М. Kozyreva, student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

SOCIALIZATION OF GIFTED CHILDREN: PROBLEMS AND PROSPECTS OF RESEARCH

In this article features socialization as such, problems and peculiarities of its passage gifted children. We have identified and the basic problems of socialization gifted children and conducted data analysis aspects in order to develop further lines of research this subject.

Keywords: personality, socialization, talent, communication, development, society, social referent group, the personal style of activity.